

Çevrimiçi uzaktan öğrenme: bir araştırma gündemine doğru*

Okutman Ela AKGÜN-ÖZBEK^a

^a Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eskişehir, Türkiye 26470

Özet

Olaf Zawacki-Richter ve Terry Anderson'un editörlüğünü üstlendiği *Çevrimiçi uzaktan öğrenme: bir araştırma gündemine doğru* adlı kitap daha önce Zawacki-Richter'in 2009 yılında gerçekleştirdiği Delphi çalışmasında belirlemiş olduğu çevrimiçi uzaktan öğrenmede gerçekleştiren araştırmalara ilişkin makro, orta ve mikro olmak üzere üç kategoride toplanmış on beş araştırma alanına yönelik bir gündem belirleme çalışmasıdır. Her bir bölümde bu üç kategoriye yönelik on beş araştırma alanı uzaktan eğitim alanında önemli çalışmalar yapmış, alana liderlik etmiş uluslararası yazarlar tarafından ele alınmış ve bu konulara ilişkin araştırma gündemi belirlenmeye çalışılmıştır. Editörler kitabın uzaktan eğitimciler, araştırmacılar ve politika üreticiler için önemli bir referans kaynağı olmasını hedeflemişlerdir. Bu tanıtımda kitaptaki her bir bölümün ele aldığı konular kısaca özetlenecek sonuç olarak kitabın araştırmacılar için önemine değinilecektir.

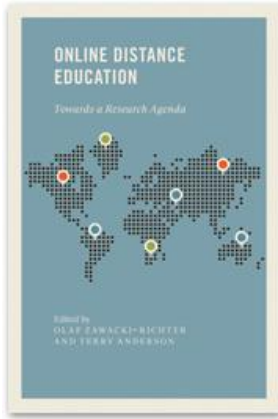
Anahtar Sözcükler: Çevrimiçi uzaktan öğrenme, araştırma gündemi, Olaf Zawacki-Richter, Terry Anderson.

Abstract

Online distance education, Towards a research agenda which is edited by Olaf Zawacki-Richter and Terry Anderson is an agenda setting study that is based on three broad categories of macro, meso and micro which were then categorized under fifteen research areas in online distance education that were based on a Delphi study conducted by Zawacki-Richter in 2009. In each chapter these fifteen areas of research are analyzed by international researchers who have made significant research and leadership in the area of distance education and an agenda regarding these areas are set. The objective of the editors is to provide a significant reference for distance educators, researchers and policy makers. In this review, the topics dealt with in each chapter will be shortly summarized and the significance of the book for researchers will be highlighted.

Keywords: Online distance education, research agenda, Olaf Zawacki-Richter, Terry Anderson.

Giriş

Disiplinlerarası bir alan olan uzaktan eğitim, gelişen bilgi iletişim teknolojileri ve internetin yaygınlaşmasıyla sıklıkla çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirilmeye başlamıştır. Özellikle son yirmi yılda hızlı bir gelişim gösteren çevrimiçi uzaktan öğrenmede iyi uygulamalar geliştirilmesi açısından alanın farklı boyutlarına ilişkin araştırmalar yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Olaf Zawacki-Richter ve Terry Anderson'un editörlüğünü üstlendiği *Çevrimiçi uzaktan öğrenme: bir araştırma gündemine doğru* (*Online distance education: towards a research agenda*) adlı kitap daha önce Zawacki-Richter'in 2009 yılında gerçekleştirdiği Delphi çalışmasında belirlemiş olduğu on beş araştırma alanına yönelik bir gündem belirleme çalışmasıdır. Tablo 1 kitabı şekillendiren düzeyleri ve bu düzeylere ilişkin her bir bölümde yer alan araştırma alanlarını göstermektedir.

Tablo 1

Uzaktan Eğitimde Araştırma Alanları (s. 2-4)

MAKRO DÜZEY: UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİ VE KURAMLARI	ORTA DÜZEY: YÖNETİM ORGANİZASYON VE TEKNOLOJİ	MİKRO DÜZEY: UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRETME VE ÖĞRENME
1. Erişim, Eşitlik ve Etik	6. Yönetim ve organizasyon	13. Öğretim tasarımı
2. Eğitimin Küreselleşmesi ve Kültürlerarası Konular	7. Maliyet ve fayda	14. Öğrenme topluluklarında etkileşim ve iletişim
3. Uzaktan Eğitim Sistemleri ve Kurumları	8. Eğitim teknolojileri	15. Öğrenen özellikleri
4. Kuramlar ve Modeller	9. Yenilik ve değişim	
5. Uzaktan Eğitimde Araştırma Modelleri ve Bilgi Transferi	10. Mesleki gelişim ve öğretim elemanı desteği	
	11. Öğrenen destek hizmetleri	
	12. Kalite güvencesi	

Çalışmada belirlenen düzeylere göre üç ana bölüme ayrılan kitapta ele alınan araştırma alanları uzaktan eğitim araştırmacılarına ve kurumlara çevrimiçi uzaktan eğitimi geliştirmek adına önemli fikirler verilebilir.

Bölüm 1 - Makro Düzey Araştırmalar: Uzaktan Eğitim Sistemleri ve Kuramları

Uluslararasılaşma ve Sosyal Adalet Kavramları: Ne Yapılmalı?

Alan Tait ve Jennifer O'Rourke, gelişen karmaşık teknolojik sistemlerin ve bunların çevrimiçi öğrenmede kullanılmasının sosyal adaleti sağlamanın ötesinde bir grup insanın

eğitim olanağından yoksun kalmasına neden olduğunu savunmuşlardır. Çevrimiçi eğitimin geliştirilmesinde ve bu eğitimin ulaştırılmasında sosyal adaleti sağlayabilmek adına bir çerçeve çizen yazarlar erişimden, açık ve uzaktan eğitim sistemlerinin yönetimine, kalite güvencesinden sürdürülebilirliğe ve ücretlendirme politikalarına kadar pek çok konuyu ele almışlar, öneriler geliştirmişlerdir.

Küreselleşme, Kültür ve Çevrimiçi Uzaktan Öğrenme

Charlotte Gunawardena'ya göre uluslararası öğretim tasarımları, öğretim yöntemleri ve etkinlikleri özellikle Amerika ve Avrupa odaklı batı bakış açısını yansıtmaktadır. Bu bağlamda Gunawardena, küreselleşme kavramını ve küreselleşmenin etkisindeki çevrimiçi öğrenme tasarımında kültürel çeşitliliği, farklı eğitsel beklentileri, öğrenenlerin tercih ettikleri öğrenme biçimlerini, sosyokültürel çevre ve çevrimiçi etkileşimi, ikinci dil kullanımını, çevrimiçi öğrenmede kültürel araştırmalarda nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiğini tartışıp gelecekteki uygulamalar için kuramsal temelleri olan araştırmalar yapılmasını önermiştir.

Çevrimiçi Çağda Uzaktan Eğitim Sistemleri ve Kurumları: Bir Kimlik Bunalımı

Sarah Guri-Rosenblit sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan uzaktan eğitim ve çevrimiçi eğitim kavramlarını ele alır ve bu karmaşayı bir kimlik bunalımı olarak ifade eder. Guri-Rosenblit'e göre uzaktan eğitim veren kurumlarda yeni teknolojilerin kullanılmasının mali yönü, ulusal açık üniversitelerin öğrenci kabul sistemleri, kültürel değişkenler ve kurumların tercih ettikleri teknolojiler, küreselleşen dünyada hedef kitlelerini genişletirken alacakları kararlar ve kurumlararası ortaklıklar ile rekabetin arttığı günümüzde kalite güvencesini sağlayacak yapılar araştırılmalıdır.

Çevrimiçi Uzaktan Eğitim Modelleri ve Etkileri

Terry D. Evans ve Margaret Haughey uzaktan eğitimin doğuşuna neden olan ulusal, yerel, kurumsal ve bireysel nedenleri ele alıp bu nedenlerin her birinin uzaktan eğitim model ve tasarımına etkilerini incelemişlerdir. Garrison, Anderson ve Archer'ın Araştırma Toplulukları, Lave ve Wenger'in Uygulama Toplulukları, Salmon'un Beş Basamaklı Modeli, Öğrenme Yönetim Sistemleri, AEK, Bağlantıcılık ve bu akımlar doğrultusunda gelişen modelleri ele alan yazarlar, yerel, ulusal ve küresel ölçekte yeni modellerin araştırılması gerektiğini, özellikle yoksul ülkelerde bu modellerin nasıl kullanılabileceğinin araştırılması gerektiğini savunmaktadır.

Uzaktan Eğitimde Araştırma Yöntemleri: Yakın Tarihteki Seçili Alanyazınının Eleştirel bir İncelemesi

Farhad Saba 2008-2011 yılları arasında *The American Journal of Distance Education*, *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, *The Journal of Distance Education* dergilerinden seçilmiş bazı makalelerin ve uzaktan eğitimde sistem dinamiğinin bir araştırma yöntemi olarak kullanıldığı bazı makalelerde kullanılan araştırma yöntemlerini eleştirel bir bakış açısıyla incelemiştir.

Bölüm 2 - Orta Düzeydeki Araştırmalar: Yönetim, Organizasyon ve Teknoloji Çevrimiçi ve Uzaktan Öğrenmenin Örgütlenmesi ve Yönetimi

Ross Paul 2005 yılından günümüze uzaktan eğitim alanında gerçekleştirilen yönetim ve organizasyon, stratejik planlama ve liderlik, eğitim politikaları, fikri mülkiyet ve telif konularına ilişkin gerçekleştirilmiş araştırmaları incelemiştir. Farklı yönetim modellerinin ele alındığı çalışmada AEK'in yaygınlaşmasının uzaktan eğitim kurumlarına olası etkileri, çevrimiçi öğrenmenin geleneksel eğitime katılması ve karma öğrenme uygulamalarına ilişkin politikalara duyulan ihtiyaç da değerlendirilmiştir. Çalışmanın kapsamı yerleşke yüksek okul ve üniversiteleriyle açık ve uzaktan öğretim veren yüksekokullarla sınırlı tutulmuştur ve kurum yöneticilerine karar alma süreçlerinde yardımcı olabilecek öneriler geliştirmiştir.

Çevrimiçi Uzaktan Öğrenmenin Maliyeti ve İktisadı

Uzaktan eğitim maliyetinde üretim, dağıtım ve yatırım getirisi konularını ele alan Greville Rumble, 1930'lardan günümüze geliştirilen iktisadi uygulamaları ve sonuçlarını, çevrimiçi öğrenme ekonomisine ilişkin araştırma gündemini belirlemeye çalışır. Yazar hangi sosyo-teknolojik tasarımın ekonomik getirisinin daha yüksek olacağını belirleyebilecek, yüz yüze ve çevrimiçi öğrenmenin ekonomilerinin karşılaştırıldığı ve öğrencilerin eğitime ne kadar yatırım yapıp bunun onlara nasıl geri dönüş yapacağını belirleyebilecek araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu belirtir.

Uzaktan Eğitimde Teknoloji Kullanımı

Gráinne Conole öğrenen ve öğretenlerin birbirleriyle iletişim ve etkileşiminde yenilikler getiren Web 2.0 araçlarıyla her yerde her zaman öğrenmeyi olanaklı kılan mobil araçları ve bu araçlara yönelik eğilimleri inceler. Bu araçların eğitime getirdiği fırsatları pedagojik yaklaşımlarla ilişkilendiren Conole, oyun tabanlı öğrenme, durumlu öğrenme ve benzeri yaklaşımların öğrenmeye kattıklarını, AEK, KAÇD'lerin getirdiği fırsatlar ve tehditleri,

sayıları her geçen gün artan teknolojilerin getirdiği ve bu teknolojilerin eğitimde işe koşulmasında karşılaşılan sorunları inceleyip bölümü gelecekte yapılabilecek araştırmalara temel oluşturabilecek sorularla bitirir.

Yenilik ve Değişim: Nasıl Değiştirmeyi Değiştirmek

Jon Dron uzaktan eğitim teknolojilerini, bu teknolojilerin kullanımı, üretimi, anlamı, yayılımı ve kabulünü ele alırken uzaktan eğitimde meydana gelen değişimleri, bu değişimin nasıl ve hangi nedenlerle ortaya çıktığını, değişimin önündeki engelleri ve değişimin nasıl irdelenmesi gerektiği konularını Yeniliklerin Yayılması Kuramı, Teknoloji Kabul Modeli, Teknoloji Kabul ve Kullanım Kuramı, Görev-Teknoloji Uyumu Modeli ve teknoloji entegrasyonunun kaliteyi sağlaması açısından SLOAN-C nin 5 Temel Modeli bağlamında inceler.

Mesleki Gelişim ve Öğretim Elemanı Desteği

Margaret Hicks çevrimiçi öğrenmenin hem uzaktan eğitimde hem yüz yüze eğitimde güncellik kazanmasıyla öğretim elemanlarının çevrimiçi öğrenmede belirli yeterlilikler kazanmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Hicks, mesleki gelişim eğitimlerinde sosyal medya, forumlar ve bloglar gibi yapılandırılmamış eğitim ortamları, mesleki gelişimin kaliteyle ilişkisi, mesleki gelişimin yarattığı etki, öğretim elemanlarının ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik geçerli araçların ve yöntemlerin ve verilen mesleki eğitimlerin kalitesinin değerlendirilmesinin önemli araştırma konuları olduğunu belirtir.

Çevrimiçi Uzaktan Öğrenmede Öğrenci Desteği: Elzem ve Evrimleşen

Jane E. Brindley öğrenci desteğinin araştırmalardan elde edilen kuramsal temellerini, öğrenci memnuniyeti taramalarını, ihtiyaç analizlerini, iyi uygulamalar için geliştirilen modelleri ve yönergeleri kapsayan bir alan yazın taraması yapar. Brindley, öğrenci desteği konusunda en iyi etkiyi sağlayabilecek yatırımların neler olduğu, kurumların öğrenci desteğine artan talebin çeşitliliği ve miktarı karşısında nasıl bir kapasite artırımına gidebileceği, öğrenci desteği alanının nasıl güçlendirilebileceği ve öğrenciler için dinamik sanal topluluklar kurma olanaklarına yönelik soruların araştırma gündemini belirlediğini belirtir.

Çevrimiçi Uzaktan Öğrenmede Kalite Güvencesi

Colin Latchem akreditasyon konusunda farklı kurumlarca ortak olarak belirlenen standartlar, çevrimiçi uzaktan öğrenmeye özgü kalite güvencesi unsurları ve çeşitli kalite

kuruluşları üzerinde durur. Her kalite güvencesi modelinin her ihtiyaca uygun olmayacağını belirten yazar, son yıllarda güncellik kazanan AEK ve KAÇD uygulamalarına paralel olarak çevrimiçi öğrenmede kalite güvencesini sağlamak için hangi modellerin uygun olacağı, yüz yüze eğitimle aynı kalite standartlarının kullanılıp kullanılmayacağı, AEK'ler için hangi sistemlerin kurulabileceği ve kalite güvencesinde kültürün rolüne ilişkin sorularla araştırma gündemini belirler.

Bölüm 3 - Mikro Düzeyde Araştırmalar: Uzaktan Eğitimde Öğrenme ve Öğretme Öğretim Tasarımında Ana Akımlar

Katy Campbell ve Richard Schwier glokalleşen dünyada öğretim tasarımcılarının değişim ajanı rollerine yönelik yetiştirilmediklerini, oysa yerel uygulamaların baskın batı kültürünü yansıtacak şekilde çevrimiçi uygulamalar geliştirdiklerini savunmuşlardır. Yazarlar öğretim tasarımı araştırma ve uygulamalarının doğuş yıllarına, çok kültürlülük ve kimlik akımlarına, uluslararası düzeyde eğitim veren çevrimiçi öğrenmede hem küresel ihtiyaçlara cevap veren hem de kültürel ihtiyaçları karşılayan bir öğretim tasarımında karşılaşılan sorunlara değinmektedir. Davranışçı, bilişçi, yapılandırmacı ve bağlantıcı yaklaşımlara göre öğretim tasarımının temellerini açıklayan yazarlar öğretim tasarımcılarının sosyal medyanın ve Web 2.0. araçlarının da yardımıyla var olan yükseköğretim yapısını günün koşullarına uyarlayabilmek için kurumsal, sosyal ve birer değişim ajanı olarak yapabileceklerini özetleyip öğretim tasarımı alanında okunabilecek önemli çalışmalara ilişkin künye bilgilerini verirler.

Çevrimiçi Öğrenme Topluluklarında Etkileşim ve İletişim: İlgi Çekici ve Esnek Bir Geleceğe Doğru

Dianne Conrad çevrimiçi uzaktan öğrenmede iletişim ve etkileşim kavramlarını, öğrenme topluluklarını ve bunlarla ilgili kuramsal çerçeveleri, öğrenme topluluklarının kısa bir tarihçesini, çevrimiçi uzaktan öğrenmedeki rolünü, günümüzdeki uygulamaları ve gelecekte öğrenme topluluklarında iletişim ve etkileşimle ilgili neler yapılabileceğini ele alır. Conrad, çalışmasında AEK, KAÇD, sosyal medya ve mobil öğrenmedeki etkileşimleri de inceler.

Çevrimiçi Uzaktan Öğrenmede Etkileşimin Nicel Analizi

Allan Jeong öğrenen-öğrenen etkileşiminin incelenmesinde betimsel çalışmaların yetersizliğini vurgular ve bu etkileşimlerin daha yordayıcı biçimde incelenmesini sağlayan nicel yöntemlere ilişkin bir alan yazın taraması yapar. Nicel içerik analizi, sosyal ağ analizi, sıralı analiz, çok boyutlu ölçeklendirmeli gizil Markov modeli, yapısal eşitlik modeli ve rota

analizi yöntemlerini inceledikten sonra her bir yöntemin sınırlılıklarına değinir ve gelecekteki araştırmalar için önerilerde bulunur.

Arka kapıdan Ana Akıma: Yaşam Boyu Öğrenenlerin Özellikleri

Öncelikle yaşam boyu öğrenmenin yaygınlaşması ve geleneksel öğrenenler grubuna dâhil olmayan öğrenenlerin sayısının her geçen gün artmasına neden olan etmenleri ele alan Joachim Stöter, Mark Bullen, Olaf Zawacki-Richter ve Christine von Prümmer yaşam boyu öğrenmenin kuramsal altyapısını, bu konudaki kurumsal ve uluslararası girişimleri, farklı ülkelerde yaşam boyu öğrenmeye ilişkin farklı politikaları ve geleneksel olmayan öğrenenlere ilişkin farklı tanımları inceler. Yükseköğretimdeki yetişkin öğrenenlerin özelliklerini ve bu öğrenenlere yönelik öğretim tasarımı yapılırken dikkate alınması gereken değişkenleri, sayısal okuryazarlık ve sayısal yerliler/göçmenler kavramlarına ilişkin araştırma sorularını belirlerler.

Okulu Bırakma Oranları: Odadaki Fil

Alan Woodley ve Ormond Simpson arasında bir tartışma şeklinde kaleme alınan bölümde yazarlar özellikle İngiliz Açık Üniversitesi örneğinden yola çıkarak açık üniversitelerdeki artan kayıt oranlarına karşın yükselen okulu bırakma oranlarının nedenlerini tartışır. Giriş koşulları, öğrencilerin programa giriş seviyeleri, güdü, öğrenci desteği, derslerin yapılandırılış biçimi, iş yükü, değerlendirme biçimi ve kullanılan dil gibi etmenleri ele alan yazarlar okulu bırakma oranlarını düşürmek için alınabilecek önlemleri de bu başlıklar altında incelerler.

Sonuçlar

Sayıları her geçen gün artan çevrimiçi uzaktan öğrenme ortamları geleceğin eğitiminde önemli bir yer tutacaktır. Bunun hem yükseköğretim hem de orta öğretim kurumları için geçerli olduğu düşünülebilir. İyi çevrimiçi uzaktan eğitim uygulamaları ancak bu ortamların farklı bileşenlerine ilişkin araştırmalarla geliştirilebilir.

Terry Anderson ve Zawacki-Richter çalışmalarıyla uzaktan eğitim araştırmalarına ilişkin önemli gündem maddelerini belirlemişler ve alana önemli katkıları olmuş bölüm yazarları da her bir gündem maddesine ilişkin araştırma sorularıyla çevrimiçi uzaktan eğitim alanının geliştirilmesi için farklı paydaşlara öneriler sunmuşlardır.

Öneriler

Uzaktan eğitime ilişkin karar vericiler, araştırmacılar, yüksek lisans ve doktora öğrencileri alanda araştırılmasına ihtiyaç duyulan önemli konulara ilişkin Zawacki-Richter ve Anderson'un editörlüğünü yaptığı kitabın her bölümünün sonunda yer verilen araştırma gündemlerini kendi gündemlerine alabilir ve bunu Gunawardena'nın da önerdiği gibi kendi kültürel bağlamlarında ele alabilirler.

Kaynakça

*Zawacki-Richter, O., & Anderson, T. (Eds.). (2014). *Online distance education: Towards a research agenda*. Edmonton, Canada: AU.

Yazar Hakkında

Okutman Ela AKGÜN-ÖZBEK

2003 yılından beri Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü görev yapmakta olan Akgün-Özbek, lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili Edebiyatı bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise Ortadoğu Teknik Üniversitesi İngiliz Edebiyatı bölümlerinde tamamlamıştır. Halen Anadolu Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı, Uzaktan Eğitim Bölümünde doktora çalışmalarına devam eden Akgün Özbek 2004 yılından beri Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında da kitap ünite yazarı, akademik danışmanlık, ders koordinatörlüğü gibi görevlerde bulunmuştur. Çalışma alanları arasında uzaktan eğitim, uzaktan eğitimde öğrenen ve öğreten rolleri ve yeterlilikleri, öğretmen yetiştirme bulunmaktadır.

Posta Adresi: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi ABD
Yunusemre Kampusu, Eskişehir, Türkiye 26470
Tel (İş): +90 222 335 05 80 / 3564
Eposta: eakgun@anadolu.edu.tr